

+ Józef Kard. Józef Glemp
Prymas Polski

Świątynia Bożej Opatrzności jako wyraz obecności Boga w Polsce i w świecie - wczoraj i dziś

Budowie świątyni Opatrzności Bożej musi towarzyszyć nie tylko nowa technologia budowlana, ale także pogłębiona idea Opatrzności Bożej. Na temat zastosowań nowej technologii wypowiadać się będą inżynierowie, natomiast przedstawienie zrozumienia idei Opatrzności Bożej należy do teologów, filozofów, socjologów i historyków. Wymienione dziedziny wiedzy ludzkiej nie wyczerpują wiedzy o Opatrzności, gdyż ona bywa doświadczana razem z rozwojem ludzkości.

Doświadczenia ludzkości to kataklizmy w przyrodzie lub wydarzenia spowodowane działaniem człowieka, np. wojny. Te doświadczenia są trudne do wytłumaczenia przyczynami fizycznymi lub społecznymi. Kryje się za nimi jakiś przekaz wychowawczy dla ludzi.

Nie umiemy jako Polacy wyjaśnić, dlaczego wybuchło Powstanie Styczniowe? Tak samo nie umiemy podać przyczyn, które mogłyby powstrzymać wybuch Powstania Warszawskiego, powstania wielkiej klęski, a jednak potrzebnego. Były to doświadczenia, które można zrozumieć jako element wychowawczy w dalekowzrocznych planach Opatrzności.

Te dociekania teologiczne wymagają długiej analizy. Nas natomiast interesuje Opatrzność Boża, która jest przedmiotem objawienia i posiada systematyczne objaśnienia teologów.

Wyjaśnienia teologiczne o Opatrzności możemy znaleźć u św. Tomasza z Akwinu, u św. Katarzyny ze Sieny, w pismach naszych teologów, jak księży W. Granat, Cz. Bartnik, J. Szymik. Naturalnie, zakłada się znajomość katechez o Opatrzności Jana Pawła II, wygłoszonych na wiosnę 1986 roku.

O Opatrzności wypowiadali się także starożytni filozofowie pogańscy, a nawet agnostycy. Starali się oni odpowiedzieć na tajemnicze zjawisko: według jakich prawideł rozwija się świat - czy to chaotyczne przypadki, czy ślepy los, czy fatum, jakieś przeznaczenie stojące poza Bogiem lub ponad Bogiem?

My wierzący wiemy, że nie ma ślepego losu, siły, która byłaby poza Bogiem. Nas interesuje Opatrzność, która jest w Bogu i która jest Bogiem. Bóg jest przede wszystkim Stwórcą wszystkiego, ciągle doskonalącym swe dzieło, zwłaszcza człowieka, którego powadzi do zbawienia. Bóg Stwórca jest wszechmocny, wieczny, kochający, sprawiedliwy, miłosierny i opatrujący troskliwie.

Opatrzność to nie tylko patrzeć i podglądać, ale to czuwanie troskliwe nad całą ludzkością i nad każdym człowiekiem, aby mu włos z głowy nie spadł, bo wszystkie są policzone.

Opatrzność Boża jest bardzo bliska Miłosierdziu Boga i obejmuje wszystkie Osoby Boskie. Czuwanie Ojca jest także czuwaniem Syna i Ducha Świętego. Bóg najpełniej się objawił w Jezusie Chrystusie i dlatego w Nim rozpoznajemy, jaki jest Bóg. W Jezusie rozpoznajemy także Opatrzność Boga, On jest najlepszym wykładem na temat Opatrzności.

Osoba Jezusa Chrystusa wprowadza nas na próg tajemnicy. Kluczem do uchylania rąbka tajemnicy o rządach Boga nad światem i współrządzenia z człowiekiem jest Krzyż i Eucharystia. Krzyż to miłość aż do śmierci, a Eucharystia to śmierć ku pełni życia.

Jezus Chrystus najpełniej przybliżył nam opatrujące rządzenie Boga nad światem. Jakby narzędziem w ręku Chrystusa jest Kościół, kierowany i uświęcany przez Ducha Świętego. Kościół jako Lud Boży ma pomagać w rządzeniu światem metodami pokoju i jedności oraz wzywać całą ludzkość do „czynienia sobie ziemi poddanej” według woli Bożej. Woli Bożej jednak przeciwstawia się grzech, wielki obszar zła, które prowadzi do dramatycznego skłócania działań człowieka z wolą Bożą. Bóg skutecznie rządzi światem, a zwłaszcza poszczególnymi osobami, przez aniołów, przez świętych (nawet za ich życia) i przez dusze czyścicowe. O ile Kościół przybliży światu Boży sposób doskonalenia go, to w Kościele czyni to w sposób niezwykle Matka Najświętsza.

Niezwykłe opatrywanie Polaków przez Matkę Najświętszą jest historycznie, rzecz można – eksperymentalnie, udokumentowane. Cały szereg zawierzeń i ślubowań Matce Najświętszej w ciągu historii ma jeden wyjątek: dziękczynne wotum narodu za Konstytucję 3 Maja skierowano w roku 1791 bezpośrednio do Opatrzności Bożej. Stała się jednak rzecz dziwna. Wotum w formie świątyni nie zdołano, mimo wysiłków w tym kierunku podejmowanych, urzeczywistnić. Natomiast dzień 3 maja, jako dzień, w którym zaobfitowała mądrość Polaków, stał się dniem chwały Maryi Królowej Polski. Wierzący lud polski, wiedziony instynktem wiary, uznał, że Maryja, Matka Jezusa, jest dla Polaków znakiem Opatrzności Bożej.

Prawdy teologiczne o Opatrzności wymagają w świątyni plastycznego i artystycznego komentarza. Tak się dzieje w świątyniach-wotach narodowych: w Narodowym Sanktuarium w Waszyngtonie, w kościele Świętego Pawła w Londynie, w Notre-Dame de la Garde w Marsylii, na Montmartre w Paryżu i gdzie indziej, gdzie obok katedry występują sanktuaria wotum narodowe.

Chodziłoby o znalezienie wyrazu plastycznego dla następujących prawd:

1. Stworzenie świata widzialnego i niewidzialnego.
2. Opatrzność jest kontynuowaniem dzieła stworzenia przez posługę na pierwszym miejscu Matki Najświętszej, aniołów, świętych i dusz czyścicowych.
3. Osobną rolę w doskonaleniu świata zajmuje człowiek, obdarzony wolną wolą, dopuszczający do swych decyzji zło i grzech.

4. Opatrzność Boża to dzieło całej Trójcy Świętej. Bóg najpełniej objawił się w Jezusie Chrystusie, stąd też On jest wyraźnym znakiem Opatrzności. Opatrzność nie jest okiem podglądającym, ale jest dobrą mocą opatrującą ludzkie działania.
5. Jezus jako Opatrzność działa przez Kościół, który jest także rządzony przez Ducha Świętego.
6. Matka Jezusa została włączona w plan Bożego zbawienia i włącza się bardzo praktycznie, tak odnośnie do całych społeczeństw, jak i do poszczególnych ludzi. Matka Boża jest Matką Opatrzności Bożej (tytuł ten nadał Leon XIII w roku 1893). Zawierzenie Maryi Polski, w roku 1966 przez Prymasa Wyszyńskiego, było w swej istocie teologicznej zawierzeniem Opatrzności Bożej.
7. Dzieje ludzkości są przeplatane radościami i smutkami, łaską i grzechem - wszystkie zachowania ludzi Opatrzność ukierunkowuje do zbawienia.
8. Poczynania Opatrzności często bywają niezrozumiałe dla ludzi. Bóg wydaje się bezsilny wobec potęgi zła. Zło i grzech zostają jednak pokonane przez Krzyż i Miłość. Można przytoczyć przykłady zła fizycznego i moralnego: trzęsienia ziemi, zarazy, tsunami, katastrofy, wojny, wygnania, holokausty. Gdzieś w tle nieszczęść i katastrof można doszukać się nieprawidłowego lub wręcz grzesznego działania ludzi. Analiza tragicznego wydarzenia pod Grenoble wskazuje na ludzkie błędy, ale także na cudowne ocalenie indywidualnych ludzi.
9. Osobną tajemnicą Opatrzności jest bezkarne powodzenie złych i bieda dobrych.
10. Przeciwwagą zła, jako zjawiska, jest fakt heroicznych uczynków dobrych - na odcinku jednania się wspólnot, przebaczenia i pracy charytatywnej.

Zadanie świątyni jako wotum narodowego dla Polski to przypomnienie wydarzeń naznaczonych opatrywaniem Polaków przez Boga. Należałoby opracować kalendarium momentów dziejowych, tak w odniesieniu do Polski, jak i w kontekście dziejów kontynentu. Niezwykle prawdy o działaniu Opatrzności możemy odczytać w dziejach emigracji Polaków, w poszczególnych falach ich wychodźstwa. Do odczytania w świetle Opatrzności są niektóre daty dziejowe - chrzest Polski (14 IV 966), bitwy: pod Legnicą, pod Warną, pod Grunwaldem, pod Chocimiem, pod Jasną Górą, pod Wiedniem, na Monte Cassino, „Cud nad Wisłą” itd. Zadaniem osobnego zespołu w świątyni byłoby odmawianie „Liturgii Godzin” lub liturgii słowa, według nadanych statutów.

Wreszcie, przy świątyni powinien znaleźć miejsce pomnik Konstytucji 3 Maja. Polacy nie znają tego monumentalnego dzieła, jakim jest „Ustawa Rządowa” z 3 maja 1791 roku, ani też nie znają jej Autorów. To z tej Konstytucji, która jest naszą chlubą, wyrosła idea wotum świątyni Opatrzności.